רבי יהודה אומר ודן [א]דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין [א][ב]גופו של גט שחרור הרי [ג]את בת חורין הרי את לעצמך: **גמ'** [ג]פשיטא [ד]אמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא אמר ולא כלום [ד]אמר לה לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום אמר לה לאשה הרי את לעצמך מהו לגמרי קאמר לה או למלאכה קאמר לה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש דתנן [ו]גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמך ומה עבדא דקני ליה גופיה כי א"ל הרי את לעצמך קני גופיה אשה דלא קני גופה [ה]לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי א"ל לעבדו אין לי עסק בך מהו א"ל רב חנין לרב אשי ואמרי לה רב חנין מחוזנאה לרב אשי ית"ש [ו]דתניא [ז]המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך: ר' יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין: במאי קמיפלגי רבנן סברי [ו]ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואף על גב דלא כתב לה ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודן דמוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה אבל לא כתב לה ודן אמרי בדיבורא גרשה ושטרא ראיה בעלמא הוא אמר אביי האי מאן דכתב גיטא [ח]לא לכתוב ודין דמשמע ודין אלא ודן [ט]ולא לכתוב איגרת דמשמע איגרא אלא אגרת [י]ולא לכתוב לימהך דמשמע לי מהך [כ]ולא לכתוב למחך דמשמע כי חוכא [ל]דיתיהוויין דיתיצביין תלתא תלתא יודי"ן דמשמע תהוין ותצביין [מ]ולורכיה לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשבוקין דמשמע תריכין ושביקין [נ]ולורכיה לוי"ו דכדו דמשמע וכדי [ס]ולא ליכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להתנסבא איבעיא להו בעינן ודן או לא בעינן ודן תא שמע [ע]דאתקין [י]רבא בגיטי איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פלוניתא אינתתיה דהות אינתתיה מן קדם דנא מיומא דנן ולעלם ואילו ודן לא קאמר ולטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעינן [פ]הכא נמי בעינן: מיומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר [ט][צ]זמנו של שטר מוכיח עליו ולעלם לאפוקי

רבי יהודה אומר ספר תירוכין ואגרת שבוקין. בספרים לא היה כתוב גט פטורין ובגמרא נמי כי קאמר ולורכיה לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשיבוקין לא קאמר לוי"ו דפטורין ומיהו בפ"ק דנדרים (דף ה:) כתיב בספרים נמי גט פיטורין ונראה דהכא נמי גרסינן ליה דהא ספר כריתות מתרגמינן פיטורין וגם בגיטין רגילין לכותבו: **אע"ג** דלא כתב ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא מגרשה לה. הכא משמע דפליגי בודן ובריש נדרים משמע דפליגי במילתא דלרבנן הויין ידים ואע"ג דלא כתיב מילתא מגורשת דאין אדם מגרש אשת חברו ואומר ר"י דבתרווייהו פליגי והכא מפורש ולא תיקשי לאביי דאמר התם ידים שאינם מוכיחות הויין ידים ובסמוך אמר אביי לא ליכתוב ודין ושמא לשופרא דשטרא קאמר הכי: **ולא** ליכתוב איגרת ביו"ד דמשמע איגרא. אע"ג דאגרת מן הדין אין יו"ד מ"מ איגרא שהוא לשון גג רגילות לכותבו ביו"ד לפי שאינו כתוב בעברי אבל באגרת שהוא לשון אגרת כתוב בעברי בלא יו"ד כדכתיב (אסתר ט) על כל דברי אגרת הזאת וכן כולם כתובין כן ובסדר תיקון שטרות שכתב הרב ר"י ט"ע כתב ולא ליכתוב אגרת בלא וי"ו דמשמע אגרתא בעלמא שאדם שולח לחברו אלא ואגרת בוי"ו דמשמע דקאי אגיטא ואודן דלעיל: **דתהויין** דתצביין בתלתא יודי"ן. ואומר ר"י שראה בתיקון גיטין קדמונים דחמשה יודי"ן צריכי תלתא יודי"ן ביחד בסוף התיבה ואחר הדל"ת ואחר הת"י ו' דיתיהויין דיתילביין וכן כתוב בתיקון שטרות של ה"ר יוסף ט"ע ודי תיהויין הם שתי תיבות ודי במקום אשר אבל דיתבא על נהר פלוני הכל תיבה אחת כלומר היושבת ואין לכתוב די יתבא אשר יושבת: **ולורכיה** לוי"ו כו'. ושמא אין צריך להאריך אלא כלומר שלא יעשה קצרה שתהא נראית יו"ד וכן רגל ה"א דלמהך להרחיק מן הגג שמא אין צריך להרחיק אלא שלא יחבר בגגה ושמא צריך להאריך הוי"ן ולהרחיק רגל הה"א שלא יטעו העולם בזה ונהגו להאריך ולהרחיק ומיהו ודאי דאין הגט פסול אם לא האריכן וכן הה"א של מהך אם לא הרחיקה יותר מדאי ומעשה בגט שלא היה ניכר היטב בין וי"ו ליו"ד שבא לפני רבינו אליהו והביא תינוק דלא חכים ולא טיפש לקרות אותה התיבה כדאמר במנחות גבי תפילין (דף כט:) זיל אייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש אי קרי ויהרג כשר אי לא ייהרג הוא ופסול: **מן** יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר. אין צריך לכתוב מהיום בגט דשכיב מרע דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה לכך תקן רבא בכל הגיטין להיות הסופרים רגילין בו ואע"ג דקיימא לן כר' יוסי בעינן לאפוקי נפשין מפלוגתא שלא יהא הדבר כהיתר ולא יצא שם פסול ממשפחות ישראל:

ודן די יהוי ליכי מינאי כו'. וזה הספר אשר יהיה ליך מאתי: **ספר תירוכין ואגרת שבוקין.** שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה: **גמ' אמר לה לאשתו.** לכתוב בגיטה הרי את בת חורין ולא כתב בו הרי את מותרת לכל אדם: **לא אמר כלום.** דלא שייך בגירושין לשון חירות דבת חורין היא קודם לכן: **אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום.** דלגבי מלאכה לא אפקה מיניה וכיון דשפחה היא ושם שפחה עלה לא משתריא נמי לבן חורין: **יצא לחירות.** אע"פ שקנסוהו לפדותו עד עשרה בדמיו לא ישתעבד לו עוד: **וצריך גט שחרור.** להתירו בבת ישראל: **שלא כתב עליו אונו.** שטר כשמכרו לעובד כוכבים: **לכשתברח ממנו.** מן העובד כוכבים אם תוכל להמלט מן העובד כוכבים. אלמא אין לי עסק בך לשון חירות הוא: **ידים שאין מוכיחות.** בית (א) אחיזה לדבר לאחוז בו ולומר הוכיח שעל ידי ספר זה גירשה אפ"ה הוי בית יד ואמרינן מדכתב גט ויהיב גלי דעתיה דבהאי גיטא גירשה: **בדיבורא.** דאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם: **ראיה בעלמא הוא.** להיות בידה לעדות בכל אשר תלך להראות שהיא פנויה: **לא לכתוב ודין.** דמשמע דין הוא שאגרשך אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי: **ולא לכתוב איגרא.** שיכוקין ביו"ד דמשמע איגרת לשון גג: **ולא לכתוב לימהך להתנסבא לכל מאן דיתילביין.** דמשמע לי מהך לי תהי מספר הזה ואילך: **אלא למהך.** בלא יו"ד: **ולא לכתוב למחך.** צריך שיגדיל רגלו של ה"י שיהיה אויר בין רגלו לגגו דלא ליתחזי כחי"ת: **דמשמע למחך.** לצחק כלומר מלחק אני בך כי חוכא: זהו טופס הגט פטרית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דהוית אינתתי מקדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי די תהויין רשאה ושלטאה בנפשייכי למהך להתנסבא לכל מאן דיתילביין ואינש לא ימחי בידייכי מן יומא דנן ולעלם ודן די יהוי ליכי מינאי גט פטורין וספר תירוכין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל: **די תיהויין.** רשאה ליסדי ביה תלתא יודי"ן לעופין דניקרי די תיהויין דאי לא סדיא ביה אלא תרין יודי"ן מיתקרי די (ט)דהויין נשין דעלמא. וכן די תילביין דכי כתב תלתא יודי"ן משמע שתהא רשאה להנשא לכל מי שתרצה: **ולורכיה לוי"ו דתירוכין.** יאריך וי"ו שבספר תירוכין ווי"ו שבאגרת שבוקין דאי לא מאריך ליה מיחזי כיו"ד משמע ספר תריכין גרושות דעלמא ושביקין אגרת נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא: **ולורכיה לוי"ו דוכדו.** פטרית יתיכי וי"ו האחרונה מאריך שלא יראה כיו"ד דאי לא מאריך ליה משמע (ב) וכדי כלומר בולא כלום באין ספר כמו כדי נסבה (ר"ה דף ה.) וכמו ואמרי לה כדי שם חכם (ב"מ דף ג.): **ולא לכתוב לאיתנסבא.** באלף אלא להתנסבא בה"א שמא ירחיק לא מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תנסא: **מי בעינן.** כלומר הלכה כר"י או כרבנן: **כולהו מי קאמר.** כל שאר דברים הנכתבים בגט כגון די תיהויין וכו' מי הזכירם רבא בתקנה זו: **אלא.** אע"ג דלא אזכרינהו רבא בעינן דלכתבינהו: **הכא נמי.** ודן בעינן. ומיהו רבא לא הוצרך לתקן אלא אלו כדמפרש ואזיל: **מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר.**

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהל' גירושין הי"ב טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' יא יג מג-מה]

ל ב מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף מא:

לא ג מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלו סעי' ד:

לב ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף מג:

לג ה מיי' פ"א מהל' גירושין הל' ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קלו סעיף ד:

לד ו מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' א סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף מא:

לה ז מיי' שם סמג שם טור ש"ע שם סעיף פ:

לו ח ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף ט:

לז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

לח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

לט ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מ מ נ מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יא:

מא ס מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' טו:

מב ע פ מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכד סעיף קא בהג"ה:

צ [מיי' פ"ב מהל' זכיה אע"ו טוש"ע ח"מ סי' רנח סעי' א]:

מסורת הש"ס

א) קדושין ו., ב) [שם איתא אתה בן חורין ועי' תי"ט], ג) שם. ד) שם:, ה) שם ולעיל מג: [תוספתא ע"ז פ"ו], ו) קדושין ה: נדרים ה: עיל סב., ז) [עי' תוספות ר"ה ט. ד"ה ולאפוקי וכו' מוכח דגרסתם היה רב ועי' תוס' לעיל עב. ד"ה הכי אמר וכו' וע"ע תוס' לעיל לט: ד"ה משום], ח) [לעיל עב. וש"נ], ט) נ"ל תהוויין. יעב"ץ, י) והוי כמו לא נמי,

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ידים שאין מוכיחות בית יד אחיזה: (ב) ד"ה ולורכיה לוי"ו וכו' לא מאריך ליה משמע וכדי. נ"ב לשון הרמב"ם ויהיה משמעו וכדי כלומר כתגלי זה לפטיר אותך עכ"ל:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

◆

תוספות רי"ד

את מותרת לכל אדם: רבי יהודה אומר ודן (דיהבי ליך) [דיהוי ליכי] מינאי ספר תירוכין ואגר' שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין. גופו של גט שחרור הרי אתה ב"ח והרי אתה לעצמך. פי' אע"פ שלא כתב בגט אנא פלוני מעיר פלוני פטרית יתיכי פלונית מעיר פלונית אלא הרי את מותרת לכל אדם בלחוד הרי גט כשר שאינו כותב כל זה אלא שיהא ראיה בידה היום ומחר שבעלה גירשה אבל אם העדים מעידים שהוא כתב זה הגט ונתנו לה אע"פ שאין שם שמו ושמה שם עירו ושם עירה כשר הוא ולא מיפסיל אלא בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה דהתם אע"פ שהעדים מעידים שהוא נתנו לה אינו כלום מפני שהוא מוריך מתוכו והוי חספא בעלמא אבל אם לא כתב שם לא שמו ולא שמה הכי נמי דכשר (א) בעדות העדים וה"ה נמי אם כתב בגט לשון אחר של גירושין כשר הוא כדאמרינן בפ"ק דקידושין נתן לה גט ואמר הרי את משולחת הרי את מגורש' הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת והאי אמר לה כתב לה הוא פירושו וכדמפרש המורה בהלכתין גבי אמר לה לאשה הרי את לעצמך שהוא כתב לה והכי נמי אם כתב לה אני פלוני גירשתי פלונית אנתתי אע"פ שלא כתב שם הרי את מותרת לכל אדם גט כשר הוא ומבואר יותר מהרי את מותרת לכל אדם כדתנן לקמן חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש את פלונית ופלונית והעדים מלמטה כולן כשרים וינתן לכל אחד ואחד: ת"ל דהא דכתבינן בגט וכדו פטרית ושבקית יתיכי דיתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין אינו מגופו של גט אלא רותא דלישנא הוא שאילו היה מגופו של גט שוב לא היה צריך לו עוד והרי את מותרת לכל אדם ואע"ג דאמרינן לקמן לא ליכתוב (למהך) [למחך] ולא לאתנסבא ותהויין ותיצביין בתלתא יודין ולאורכיה לוי"ו דוכדו ותירוכין ושיבוקין הכל הם רותא דלישנא ולא גופו של גט שאע"פ שלא כתבם כלל הגט כשר בהרי את מותרת לכל אדם לבדו ומאי דאמרינן לקמן במאי דאתקין רב איך פלוני פטר ותריך ית פלונית [אינתתיה] דהות אינתתי מן קדמת דנא מן יומא דין ולעלם ואמרינן לטעמיך כולהו מי קאמר אין פתרונו על דיתהויין וכו' כדמפרש המורה אלא על והרי את מותרת לכל אדם אבל לעולם כל מה שכותבין וכדו פטרית וכו' הכל יתר ורותא דלישנא הוא ודי לנו בהרי את מותרת לכל אדם בלבד וכן אם כתב וכדו פטרית וכו' די לנו בזה ושוב אינו צריך והרי את מותרת לכל אדם ואי אמרת לעולם שתי הלשונות צריכים לכתוב למהך להתנסבא כחידה לינשא והרי את מותרת לכל אדם מתירה לזנות והילך אם [לאו] כתב את שניהם הגט פסול לא תוכל לאומרו דא"כ מאי דבעי בגמ' חוץ מתנותיך מהו ליפשוט ליה ממתני' מדמצריך ליה ליכתוב והרי את מותרת לכל אדם בתר דכתב למהך להתנסבא ש"מ דחוץ מתנותיך

תוספות רי"ד (המשך)

פסול אלא לאו ש"מ אינו כותב אלא והרי את מותרת לכל אדם בלבד שמשמע בין בנישואין בין בזנות ולמהך להתנסבא לא צריך אלא ודאי בא' מן הלשונות די וגם במהך להתנסבא בלא הרי את מותרת די וא"ת והלא בחוץ מתנותיך איתוקם בתיקו ותיקו דאיסורא לחומרא תשובה הני מילי כשכתב בפירוש חוץ מתנותיך אבל מסתמא כי כתב למהך להתנסבא גם לזנות במשמע שהרי חוץ מתרומותיך ומירושתיך דאיתוקמו נמי בתיקו לא מפרש להו בגיטא ש"מ דלא קפיד תלמודא אלא היכא דפריש חוץ מתרומותיך ומירושתיך אבל בסתמא כשר וה"ה בחוץ מתנותיך ור' יהודה דבעי ודן דיהוי ליך מינאי היה מצריך א' מב' לשונות הללו וגם ודן. במאי קמיפלגי רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים אע"ג דלא כתב לה ודן מוכחא מילתא דבהך גיטא מגרש לה ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודן דמוכחא מילתא דבהאי גיטא הוא דמגרש לה אבל לא כתב לה ודין אמרי בדבור בעלמא הוא דמגרש לה וגיטא דאשה בעל פה הוא עיין בפ"ק דנדרים ובשמעתא קמייתא דקידושין: אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא ליכתוב ודין ביו"ד דמשמע דין פי' ודין משמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין לא אגרשיך ולא יהא גט ולא ניכתוב ואיגרת ביו"ד דמשמע איגרא אלא ואגרת פי' אגרת (המפורש) [כמו אגרת הפורים] כתוב בלא יו"ד אבל איגרא היו כותבים ביו"ד ולא ליכתוב לימהך ביו"ד דמשמע לי מהך כלומר ענין כתיבה זו לי תהיי מספר הזה ואילך אלא ליכתוב למהך ויונתן תרגם ותרא כי מתאמצת היא ללכת דחמת ארי באלמא היא למהך אלא למהך בלי יו"ד ולא ליכתוב למחך בחי"ת דמשמע כחוכא מצחק אני בך ואונקלוס תרגם בסודם אל תבא נפשי ברזדון לא הות נפשי באיתכנשותהון במתך הילכך הי"א מבואר [ולא] יכתוב לאיתנסבא באליף דמשמע לא יתנסבא אלא בה"א: דתיצביין דתיהויין בתלתא יודי"ן פי' שאם יכתבם בשני יודין משמע די תהוויין על נשים דעלמא וכן דתצביין. אבל השתא דכתיבי בתלתא יודין דתיהויין דתצביין. ולאורכיה לוא"ו דתירוכין ודשיבוקין דאי לאו משמע תריכין שביקין נשים דעלמא ולאורכיה לוא"ו דוכדו דאי לאו משמע וכדי כלומר וכלו ולא כלום כמו כדי נסבה. נגמר הגט ותקנו; איבעיא להו מיבעיא ודן אי לא פי' הלכה כר' יהודה או חכמים. ת"ש דאתקין רב בגיטי איך פלוני בן פלוני פטר ותריך ית פלוניתא דיהוית אינתתי מן קדמת דנא מן יומא דין ולעלם ואילו ודן לא קאמר ולטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעיא ה"נ בעי' עיין בריש פ"ק דקידושין דהויא פלוגתא דאביי ורבא דאביי אמר ידים שאין מוכיחות הויין ידים ורבא אמר לא הויין ידים והוכחתי שם בפ"ק דנדרים דבתרות פליגי ר' יהודה ורבנן פליגי בהו ופליגי נמי בידים שאין מוכיחות. מיומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו

א) עי' בהג"ה רפ"ג דהמלתין שכתב דאקשו לאו הולך בר"ה ונתב דלא יקרא דק"ק לא נכתב בגט הב שם האיש והאשה פסול והכנים הם מהוים לאוריתא וכ"ה בלוי"ו בה' גיטין סימן תשטי"ו וע"ש.